

การพัฒนาโปรแกรมฝึกอบรมที่เน้นการเรียนรู้เชิงรุกตามแนวคิดการเรียนรู้แบบเน้นผลลัพธ์เพื่อส่งเสริมความสามารถในการออกแบบการเรียนการสอนที่บูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับสาระรายวิชา

Development of a Training Program Emphasizing Active Learning Based on Outcome-Based Learning to Promote Abilities in Designing Instruction Integrating the Principle of Sufficiency Economy Philosophy into Learning Strands

บทความวิจัย

ฐนัส มานวงศ์¹ สมพงษ์ จิตระดับ² และ ยศวีร์ สายฟ้า³

Tanat Manuwong¹ Somphong Chittradb² and Yotsawee Saifah³

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพฯ ประเทศไทย 10330

Faculty of Education, Chulalongkorn University, Bangkok, Thailand 10330

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ ได้แก่ 1) เพื่อศึกษาสาระของแต่ละรายวิชาที่ใช้เป็นแกนหลักของการบูรณาการ และสาระจากหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเฉพาะด้านการพัฒนาสังคมที่ใช้เป็นเนื้อหาในการบูรณาการ ซึ่งนำมากำหนดเป็นเป้าหมายของโปรแกรมฝึกอบรมฯ 2) เพื่อพัฒนาโปรแกรมฝึกอบรม ที่เน้นการเรียนรู้เชิงรุกตามแนวคิดการเรียนรู้แบบเน้นผลลัพธ์ เพื่อส่งเสริมความสามารถในการออกแบบการเรียนการสอน ที่บูรณาการหลักปรัชญา กับสาระรายวิชา และ 3) เพื่อศึกษาประสิทธิผลของโปรแกรมฝึกอบรมฯ โดยใช้แนวคิดในการสร้างกรอบการวิจัย 6 แนวคิด ได้แก่ 1) แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาโปรแกรมฝึกอบรม 2) แนวคิดเกี่ยวกับการออกแบบการเรียนการสอน 3) แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาแบบเน้นผลลัพธ์ 4) แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้เชิงรุก 5) แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ และ 6) แนวคิดเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง งานวิจัยฉบับนี้เป็นการใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพในการดำเนินการเก็บข้อมูล และใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการในการจัดกระทำกระบวนการในการวิจัยกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นอาจารย์ส่วนการศึกษา โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า (ร.ร.จปร.) จำนวน 8 นาย จากหลักสูตรสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา ร.ร.จปร. ซึ่งการดำเนินการวิจัยใช้รูปแบบของกระบวนการวิจัยและพัฒนา

¹ นิสิตหลักสูตรและการสอน ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ Corresponding Author's E-mail: kianus@hotmail.com

²⁻³ อาจารย์ที่ปรึกษา

ผลการวิจัยพบว่า สารของแต่ละรายวิชาสามารถนำมาบูรณาการกับสาระของหลักปรัชญาฯ ควรมีเนื้อหาเกี่ยวกับ 1) การสร้างและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าให้มีความยั่งยืน 2) การใช้ทรัพยากรร่วมกัน อันคำนึงถึงการอยู่ดีมีสุขของตนเอง สังคม และสิ่งแวดล้อม และ 3) การมีความเท่าทันต่อสถานการณ์ทางสังคม และสิ่งแวดล้อม รวมทั้งมีความสามารถในการรองรับต่อการเปลี่ยนแปลงได้ โดยโปรแกรมการฝึกอบรมฯ ที่ถูกพัฒนาขึ้นใช้ชื่อว่า “โปรแกรม SUS-TRAIN-ABLE” ซึ่งมีระยะการดำเนินการ 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการในการออกแบบการเรียนการสอน หลักการบูรณาการ และหลักปรัชญาฯ ระยะที่ 2 การสร้างกระบวนการเรียนรู้จากการปฏิบัติโดยอาศัยกระบวนการกลุ่ม และระยะที่ 3 การสรุปผลการเรียนรู้และนำเสนอข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา ทั้งนี้ ประสิทธิภาพของโปรแกรมฝึกอบรมฯ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีพัฒนาการในความสามารถ ทั้ง 9 ด้าน อันเป็นองค์ประกอบในการออกแบบการเรียนการสอน ที่บูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับสาระรายวิชาได้ดีขึ้น จากการเปรียบเทียบระหว่างก่อนและหลังการฝึกอบรม

คำสำคัญ: โปรแกรมฝึกอบรม, ความสามารถในการออกแบบการเรียนการสอน, การบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง, การเรียนรู้เชิงรุก, การเรียนรู้แบบเน้นผลลัพธ์

Abstract

This study aims 1) to synthesize learning strands and learning outcomes being integrated with the core of sufficiency economy philosophy into societal development, 2) to develop the active-learning and outcome-based-learning training program to promote instructional-design

abilities integrating the Sufficiency Economy Philosophy, and 3) to study the effectiveness of the developed training program. The research uses the six concepts of research frameworks, namely 1) concepts of training program development, 2) concepts of designing instruction, 3) outcome-based learning concepts, 4) active learning concepts, 5) concepts about integrated instruction, and 6) concepts of Sufficiency Economy Philosophy. This research uses an integrated research methodology between the qualitative research method for collecting data and the action research method with eight samples from the Social Sciences for Development Program of the Chulachomklao Royal Military Academy using the research and development process.

The research findings show that the strands to be integrated into each course should consist of contents about 1) creating and using resources in a cost-effective and sustainable way, 2) sharing resources which takes into account their own well-being, society and the environment without disturbing any others, and 3) having the right to social situations and the environment. As a result of the developed training program, known as "SUS-TRAIN-ABLE" program, there are three main stages, namely Phase 1: creating knowledge and understanding about the principles of instructional design, principles of integration and Sufficiency Economy Philosophy, Phase 2: creating a learning process from implementation by using group processes, and Phase 3: concluding

learning outcomes and presenting recommendations for development. It is also found that the instructional abilities of all nine cases have been improved as compared with their performances before and during training program.

Keywords: Training Program, Abilities in Designing Instruction, Integrating the Principle of Sufficiency Economy Philosophy, Active Learning, Outcome-Based Learning

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 จนถึงปัจจุบัน การวางแผนพัฒนาประเทศได้น้อมนำและพยายามขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อประยุกต์ต่อการพัฒนาในมิติต่าง ๆ เห็นได้จากการกำหนดและการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ “ประเทศไทย 4.0” เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ภายในระยะเวลา 3-5 ปีข้างหน้า ซึ่งเป็นการเปลี่ยน “ปัญหาและความท้าทาย” ให้เป็น “ศักยภาพและโอกาส” ในการสร้างความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนให้แก่ประเทศอย่างเป็นรูปธรรม (สุวิทย์ เมษินทรีย์, 2560) จากยุทธศาสตร์ในการพัฒนาประเทศ ข้างต้น ต่างสะท้อนให้เห็นว่า จุดมุ่งหมายและแนวทางการพัฒนาล้วนเป็นการน้อมนำแนวคิดพระราชทานตามหลักปรัชญา เพื่อใช้เป็นกรอบของยุทธศาสตร์ ให้มุ่งไปสู่การพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนในอนาคต ดังนั้น หน่วยงานทุกภาคส่วนจึงต้องมีความเข้าใจต่อกระบวนการการพัฒนาตามแต่ละมิติที่ตนเองรับผิดชอบ เพื่อมุ่งสร้างผลสัมฤทธิ์ให้ไปสู่เป้าหมายแห่งการพัฒนาที่เป็นเอกภาพ อย่างไรก็ตาม ในระยะเวลาที่ผ่านมาการจัดการศึกษาของประเทศไทยได้น้อมนำหลักปรัชญา มาประยุกต์เป็นพื้นฐานในแนวคิดของการจัดการศึกษา และใช้เป็นปรัชญาในการสร้างสาระ

นำทางเพื่อการเรียนรู้มาเป็นลำดับ สามารถสรุปสาระสำคัญซึ่งจำแนกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1) การน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรการศึกษาของชาติ โดยครอบคลุมการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาไปจนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย รวมไปถึงระดับชั้นอนุบาล การศึกษานอกโรงเรียน และอาชีวศึกษา และ 2) การน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาให้เด็กและเยาวชนที่มีโครงการชื่อว่า “สถานศึกษาพอเพียง” ทั้งนี้ การดำเนินการในด้านการพัฒนาการศึกษาและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่ผ่านมาได้มีการดำเนินการที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ (1) การกำหนดเนื้อหาในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2545 ในหลักสูตรแกนกลาง (พ.ศ.2544 และ พ.ศ.2551) ในสาระที่ 3 ว่าด้วยเนื้อหาด้านเศรษฐศาสตร์ ให้ผู้เรียนมีความเข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภค การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ (ปริญญช พูลสระวุธ, 2552) และ (2) การจัดทำแผนยุทธศาสตร์การบูรณาการเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (พ.ศ.2557-2560) โดยการกำหนดยุทธศาสตร์ในการขับเคลื่อนสู่มิติด้านการศึกษาให้เป็นยุทธศาสตร์ที่ 2 (สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี, 2557)

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยได้ศึกษาและรวบรวมข้อมูลด้านการน้อมนำหลักปรัชญาฯ ไปใช้ในรูปแบบการสอนของโรงเรียนต่าง ๆ สามารถสรุปได้ว่า วิธีการโดยทั่วไปมักมีการสอนใน 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) การสอนสอดแทรกในสาระ 2) การสอนบนกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และ 3) การสอนบนโครงงาน ซึ่งเป็นไปตามแต่ละวัตถุประสงค์ที่ผู้สอนกำหนดไว้ โดยครูผู้สอนจะต้องมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาฯ ในระดับเข้าใจและประยุกต์ได้ก่อนจึงจะสอนได้ ด้วยการฝึกใช้ในชีวิตประจำวัน ฝึกใช้กับ

ลูกหรือคนในครอบครัว อนึ่ง โรงเรียนที่ประสบความสำเร็จจะเริ่มต้นที่ครูแกนนำหรือครูต้นแบบประมาณ ร้อยละ 20-30 ของครูทั้งหมด แล้วค่อย ๆ ขยายผลไปยังครูส่วนที่เหลือให้สอนหลักปรัชญาฯ ได้ และมีการจัดประชุมแลกเปลี่ยนประสบการณ์อย่างสม่ำเสมอ (ไพโรจน์ ศิริรัตน์, 2557) ซึ่งจากข้อมูลข้างต้นผู้วิจัยได้นำมาเป็นประเด็นในการออกแบบการวิจัย ที่คำนึงถึงความสำเร็จตามปัจจัยด้านความรู้และความเข้าใจหลักปรัชญาฯ อย่างถูกต้อง นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังพบข้อมูลในปี พ.ศ.2554 จากการแถลงผลการดำเนินการขับเคลื่อนหลักปรัชญาฯ สู่สถานศึกษา เรื่อง “การออกแบบกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้เด็กเกิดอุปนิสัยพอเพียง” จัดโดยมูลนิธิสยามกัมมาจล สรุปได้ว่า ปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อความสำเร็จในการพัฒนาผู้เรียน ก็ยังอยู่ที่เรื่องการจัดการเรียนการสอนของครู ซึ่งสาเหตุส่วนหนึ่งน่าจะมาจากความเข้าใจเรื่องปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และอีกส่วนหนึ่งมาจากความสามารถทางการออกแบบและการจัดการเรียนการสอน รวมถึงการวัดและประเมินผลด้วย (ทิศนา แคมมณี, 2558)

อนึ่ง นโยบายด้านการศึกษาของกองทัพบก พ.ศ. 2560-2564 ซึ่งมีการกำหนดสาระสำคัญให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติการจัดการศึกษาของกระทรวงกลาโหม พ.ศ.2551 และให้มีความสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 โดยให้พิจารณานำแนวทางการปฏิบัติตามกรอบมาตรฐานระดับอุดมศึกษามาประยุกต์ใช้ อันเป็นแนวทางในการพัฒนาระบบการศึกษาของกองทัพบกให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาของชาติตามความเหมาะสม โดยให้สอดคล้องกับความต้องการของกองทัพบก (วิทยาลัยแพทย-ศาสตร์พระมงกุฎเกล้า, 2560) ซึ่งมีการระบุเนื้อหาของนโยบายการศึกษา ให้สถาบันการศึกษา โรงเรียนเหล่า และโรงเรียนสายวิทยาการ พัฒนาปรับปรุงหลักสูตร ตำรา หลักนิยม ให้มีความทันสมัยสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่เป็นไป

อย่างรวดเร็ว และส่งเสริมให้มีการถกแถลงในการเรียนการสอนทุกระดับ เพื่อระดมความคิดและประสบการณ์ของผู้เข้ารับการศึกษา อันจะนำไปสู่การพัฒนาบุคลากรของกองทัพบกให้มีทักษะในการคิดวิเคราะห์ และสามารถนำมาใช้ในการวางแผนและแก้ปัญหาให้เกิดประโยชน์ต่อกองทัพบกต่อไป นอกจากนี้ยังให้ปรับปรุงวิธีการวัดและการประเมินผลการศึกษา โดยต้องผ่านการปฏิบัติเป็นรายบุคคลอย่างแท้จริง จากนโยบายในการบริหารจัดการด้านการศึกษาดังกล่าว จึงส่งทอดให้มันโยบายโดยตรงต่อการพัฒนาความรู้ความสามารถของครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา ทั้งทางด้านวิชาการและทักษะการปฏิบัติงานโดยตรง (กรมยุทธการทหารบก, 2559) จึงสะท้อนได้ว่า ผลผลิตจากสถาบันการศึกษาของกองทัพบกต้องสามารถบริหารจัดการแนวทางในการจัดการศึกษาด้วยตนเองให้เหมาะสมกับบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป ดังนั้น การปรับเปลี่ยนวิธีในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียน จึงเป็นประเด็นที่สนับสนุนการทำวิจัยในครั้งนี้

นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้จัดการสานเสวนาขึ้น เพื่อรวบรวมข้อมูล สภาพปัญหาในการเรียนการสอนของอาจารย์ตามกองวิชาต่าง ๆ ที่สังกัดในส่วนการศึกษา โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า พบว่า อาจารย์ส่วนมากยังมีความเข้าใจและใช้กระบวนการในการออกแบบการเรียนการสอนตามกรอบความคิดที่เน้นผู้สอนเป็นศูนย์กลาง และยังคงมีความเข้าใจในเรื่องหลักปรัชญาฯ ในเชิงเนื้อหา มากกว่าการเข้าใจว่าหลักปรัชญาฯ เป็นเรื่องของทักษะกระบวนการคิด ซึ่งประเด็นดังกล่าวล้วนขัดแย้งกับหลักยุทธศาสตร์ของกองทัพบก และหน่วยงานด้านการศึกษาระดับชาติที่มีการปรับกระบวนการทัศน์ด้านการพัฒนา และให้น้อมนำหลักการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมในทุกภาคส่วน ดังนั้น ผู้ศึกษาวิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะพัฒนาโปรแกรมฝึกอบรมเพื่อพัฒนาความสามารถของอาจารย์ ในการออกแบบการเรียน

การสอนที่บูรณาการหลักปรัชญาฯ กับสาระรายวิชาที่เป็นไปตามเงื่อนไขกรอบนโยบายด้านการศึกษากองทัพบก รวมทั้งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ และการวางแผนทางกระบวนการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสาระของแต่ละรายวิชาที่ใช้เป็นแกนหลักของการบูรณาการ และสาระจากหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเฉพาะด้านการพัฒนาสังคมที่ใช้เป็นเนื้อหาในการบูรณาการ ซึ่งนำมากำหนดเป็นเป้าหมายของโปรแกรมฝึกอบรม ที่เน้นการเรียนรู้เชิงรุกตามแนวคิดการเรียนรู้แบบเน้นผลลัพธ์

2. เพื่อพัฒนาโปรแกรมฝึกอบรมที่เน้นการเรียนรู้เชิงรุกตามแนวคิดการเรียนรู้แบบเน้นผลลัพธ์ เพื่อส่งเสริมความสามารถการออกแบบการเรียนการสอน ที่บูรณาการหลักปรัชญาฯ กับสาระรายวิชา

3. เพื่อศึกษาประสิทธิผลของโปรแกรมฝึกอบรมที่เน้นการเรียนรู้เชิงรุกตามแนวคิดการเรียนรู้แบบเน้นผลลัพธ์ เพื่อส่งเสริมความสามารถการออกแบบการเรียนการสอน ที่บูรณาการหลักปรัชญาฯ กับสาระรายวิชา

ขอบเขตการวิจัย

งานวิจัยฉบับนี้กำหนดขอบเขตการวิจัย โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. **ขอบเขตด้านเนื้อหา** สามารถจำแนกขอบเขตด้านเนื้อหาออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

1.1 เนื้อหาที่ใช้เป็นหลักการสำคัญของการสร้างโปรแกรมฝึกอบรม ได้แก่ การใช้แนวคิดการศึกษาแบบเน้นผลลัพธ์ และแนวคิดการเรียนรู้เชิงรุก ซึ่งแนวคิดทั้งสอง ผู้ศึกษาวิจัยได้นำแนวคิดทั้งสองมาสังเคราะห์ให้มีความสอดคล้องกับหลักปรัชญาฯ เพื่อมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดของงานวิจัย

1.2 เนื้อหาที่ใช้เป็นขอบเขตในการคัดเลือกสาระรายวิชา เพื่อให้ให้นำหลักปรัชญาฯ เข้ามาบูรณาการโดยมีหลักการที่แตกต่างกัน ได้แก่ 1) สาระรายวิชา ตามโครงสร้างหลักสูตรสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา และ 2) สาระจากหลักปรัชญาฯ โดยมุ่งเน้นเฉพาะในกรอบเนื้อหาด้านการพัฒนาสังคม เนื่องจากเป็นเป้าหมายทางยุทธศาสตร์ในการปฏิบัติหน้าที่ของกองทัพบก ที่นักเรียนนายร้อยต้องสามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ได้

2. **ขอบเขตด้านประชากร** การวิจัยครั้งนี้ กำหนดกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ อาจารย์ที่รับผิดชอบในหลักสูตรสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา ซึ่งมีเงื่อนไขในการกำหนดกลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้มีความสอดคล้องกับกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ตามโปรแกรมฝึกอบรม ได้แก่ 1) ความสนใจต่อการเข้ารับการฝึกอบรม และ 2) ประสบการณ์และระยะเวลาในการรับผิดชอบจัดการเรียนการสอนที่แตกต่างกัน

3. **ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย** การวิจัยครั้งนี้ กำหนดให้ตัวแปรในการศึกษาวิจัย ได้แก่

3.1 ตัวแปรจัดกระทำ คือ โปรแกรมฝึกอบรมที่เน้นการเรียนรู้เชิงรุกตามแนวคิดการเรียนรู้แบบเน้นผลลัพธ์ เพื่อส่งเสริมความสามารถการออกแบบการเรียนการสอน ที่บูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับสาระรายวิชาด้านการพัฒนาสังคมในระดับอุดมศึกษา

3.2 ตัวแปรตามคือความสามารถในการออกแบบการเรียนการสอน ที่บูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับสาระรายวิชาด้านการพัฒนาสังคมในระดับอุดมศึกษาของอาจารย์ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ซึ่งมีองค์ประกอบทั้งสิ้น 9 ความสามารถ ได้แก่ 1) ความสามารถในการกำหนดและจำแนกกลุ่มผู้เรียน 2) ความสามารถในการกำหนดผลการเรียนรู้ตามสาระรายวิชาในการจัดการเรียนการสอน 3) ความสามารถในการสร้างสรรค์และพัฒนาวิธีการสอนให้สอดคล้องกับผลการเรียนรู้และ

ผู้เรียน 4) ความสามารถในการจัดสรรและบริหารจัดการทรัพยากรทางการศึกษาได้อย่างมีคุณธรรม และจริยธรรม ซึ่งสอดคล้องกับรูปแบบการเรียนการสอนที่ตนเองได้พัฒนาขึ้น 5) ความสามารถในการกำหนดผลการเรียนรู้จากบูรณาการสาระสำคัญหรือหลักการของหลักปรัชญาฯ เข้ากับสาระรายวิชา 6) ความสามารถในการกำหนดวิธีการวัดและประเมินผล ซึ่งมีความสอดคล้องระหว่างผลลัพธ์การเรียนรู้ที่บูรณาการหลักปรัชญาฯ กับสาระรายวิชาโดยเหมาะสมกับผู้เรียน 7) ความสามารถในการเขียนแผนการจัดการเรียนการสอน ที่บูรณาการหลักปรัชญาฯ กับสาระรายวิชา 8) ความสามารถในการเผยแพร่และร่วมสร้างประโยชน์ต่อการพัฒนาและขยายแนวคิดในการจัดการเรียนการสอน โดยการบูรณาการหลักปรัชญาฯ กับสาระรายวิชาอย่างมีคุณธรรมและจริยธรรม และ 9) ความสามารถในการพัฒนาและขยายแนวคิดต่อการกำหนดผลลัพธ์ของการจัดการเรียนการสอน ที่ส่งเสริมแนวทางการพัฒนาและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการดำเนินการวิจัยในรูปแบบของการวิจัยและพัฒนา โดยแบ่งระยะการดำเนินการออกเป็น 2 ระยะ ได้แก่

ระยะที่ 1 การพัฒนาโปรแกรมฝึกอบรม ที่เน้นการเรียนรู้เชิงรุกตามแนวคิดการเรียนรู้แบบเน้นผลลัพธ์ เพื่อส่งเสริมความสามารถการออกแบบการเรียนการสอนที่บูรณาการหลักปรัชญาฯ กับสาระรายวิชา โดยแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ตามผลการดำเนินการในแต่ละขั้น ได้แก่ 1) การศึกษาสาระรายวิชาและสาระหลักปรัชญาฯ 2) การพัฒนาร่างโปรแกรมการฝึกอบรมจากการสังเคราะห์แนวคิดและทฤษฎี โดยผ่านการพิจารณาของคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบโปรแกรมฝึกอบรม 3) การทดลองใช้กับกลุ่มทดลอง (Try Out) ซึ่งผลการทดลองแสดงให้เห็นว่า

โปรแกรมการฝึกอบรมสามารถสร้างให้เกิดการพัฒนาความสามารถตามลำดับขั้นตอนของการดำเนินการได้ดี และ 4) การพัฒนาโปรแกรมฝึกอบรมและเครื่องมือวัดรวมเป็นระยะเวลา 11 เดือน

ระยะที่ 2 ระยะเวลาในการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ โดยการทดลองใช้โปรแกรมฝึกอบรมให้แก่อาจารย์ ผู้เข้าร่วมโครงการเป็นระยะเวลา 3 สัปดาห์ โดยขั้นตอนที่ 1 ฝึกอบรมเกี่ยวกับการกำหนดผลลัพธ์ตามหลักการในการออกแบบการเรียนการสอน (1 สัปดาห์) ขั้นตอนที่ 2 ฝึกอบรมในเชิงปฏิบัติการในการออกแบบการเรียนการสอนตามผลลัพธ์ที่ได้กำหนดไว้ (1.5 สัปดาห์) และขั้นตอนที่ 3 สรุปผลการเรียนรู้และเสนอแนวทางการพัฒนาการออกแบบการเรียนการสอนตามผลลัพธ์ที่กำหนดไว้ (0.5 สัปดาห์)

เครื่องมือในการวิจัยและคุณภาพของเครื่องมือ

งานวิจัยฉบับนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน ระหว่างการใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพในการดำเนินการเก็บข้อมูล โดยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อทำการวัดและประเมินผลโปรแกรมการฝึกอบรม 4 รูปแบบ ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์ 2) แบบสังเกตพฤติกรรม 3) แบบทดสอบ/แบบสอบถาม และ 4) รายการจดบันทึก ซึ่งเครื่องมือดังกล่าวได้ผ่านการพิจารณาของคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือการวัดประเมินผลโปรแกรมการฝึกอบรม โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) เท่ากับ 0.96

ผลการวิจัย

ผลการดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยสามารถนำเสนอได้ดังนี้

1. สาระของแต่ละรายวิชาที่ใช้เป็นแกนหลักของการบูรณาการ

เนื่องจากแต่ละสาระวิชาในหลักสูตร “สังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา” ได้จัดการเรียนการสอน

จาก 5 สาขาวิชา ได้แก่ สาขาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา สาขาเศรษฐศาสตร์ สาขารัฐประศาสนศาสตร์ สาขา รัฐศาสตร์ และสาขากฎหมาย ซึ่งมุ่งตอบสนองวัตถุประสงค์ของหลักสูตร โดยผลการเรียนรู้ตามแต่ละสาระรายวิชา มีความสัมพันธ์และเชื่อมโยงกัน ทั้งนี้ สามารถจำแนก แก่นของสาระการเรียนรู้ตามสาขาวิชาได้ดังนี้

- สาขาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา: การอธิบายรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบ ที่มีตรรกะเหตุผลและความเชื่อมโยงต่อปรากฏการณ์ทางสังคมในระดับต่าง ๆ

- สาขาเศรษฐศาสตร์: การจัดสรรทรัพยากร ที่มีอยู่อย่างจำกัด เพื่อนำไปสู่ความต้องการของมนุษย์ ที่มีอยู่อย่างไม่จำกัด ด้วยระบบและกระบวนการในการ จัดสรรที่แตกต่างกัน

- สาขารัฐศาสตร์: การจัดสรรทรัพยากรที่มีคุณค่า ด้วยระบบการเมืองการปกครอง

- สาขารัฐประศาสนศาสตร์: การบริหารจัดการ ทรัพยากรในองค์กร ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล

- สาขากฎหมาย: การเคารพต่อสิทธิ หน้าที่ และการรู้จักนำหลักการ วิธีการในการรักษาความยุติธรรม ไปใช้ เพื่อความสงบสุขในสังคม

เมื่อทำการศึกษาแนวคิดและสาระการเรียนรู้ จากหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (ในมิติด้านการ พัฒนาสังคม) พบว่า มีสาระสำคัญในการตีความ ซึ่งสามารถ นำไปประยุกต์และขับเคลื่อนในมิติด้านการศึกษาได้ทั้ง 5 สาขา โดยมีสาระสำคัญในประเด็นหลัก 3 ประเด็น ได้แก่

1) เป้าหมายของแนวคิดมุ่งสู่ความสมดุล ความมั่นคง และความยั่งยืน โดยประเด็นดังกล่าวต้องอาศัย พื้นฐานองค์ความรู้ในรูปแบบของสหวิทยาการมาทำให้เกิด แนวทางของการปฏิบัติ ซึ่งจะทำให้เกิดผลที่ว่า “ทำได้เห็นจริง” ด้วยการคำนึงถึงองค์ประกอบในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียง ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และ การมีภูมิคุ้มกัน

2) กระบวนการในการทำงานหรือกรรมวิธี ในการประยุกต์หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่เน้น การลงมือทำเพื่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง จึงนำมาสู่การ คัดเลือกวิธีและหนทางในการปฏิบัติที่เหมาะสมและพอดี กับบริบท จากการคำนึงถึงเงื่อนไขในหลักปรัชญาฯ ได้แก่ การมีความรู้และการมีคุณธรรม

3) ความเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลง โดย สภาพพื้นฐานของแนวคิดทางสังคมศาสตร์ ที่มีหลักการ พื้นฐานในการอธิบายสังคมว่ามีสภาพเป็นพลวัต รวมถึง การเปลี่ยนแปลงของปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่เกิดขึ้น อันเป็นผลจากการพัฒนาของมนุษย์ที่ไม่ให้ความสำคัญ กับความยั่งยืน การผลิตใช้ทรัพยากรจึงไม่สมดุล ซึ่งเชื่อมโยง กับการตระหนักรู้ของบุคคลตามระดับในการดำเนินการ หรือการปฏิบัติตามแนวคิดหลักปรัชญาฯ ได้แก่ ระดับบุคคลและครอบครัว ระดับชุมชน กลุ่ม หรือองค์กร และระดับสังคมหรือเครือข่าย

เมื่อนำสาระรายวิชากับแนวคิดตามหลัก ปรัชญาฯ มาเชื่อมโยงเพื่อเข้าสู่กระบวนการในการบูรณาการ สาระการเรียนรู้ พบว่า แก่นสาระที่สามารถนำไปสู่การ บูรณาการมีจำนวน 3 เรื่อง ได้แก่

1) การสร้างและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและ มีความยั่งยืน

2) การใช้ทรัพยากรร่วมกัน อันคำนึงถึงการ อยู่ดีมีสุขของตนเอง สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยไม่เบียดเบียน ต่อการดำรงชีวิตของผู้อื่น

3) การมีความเท่าทันต่อสถานการณ์ทางสังคม สิ่งแวดล้อมและรองรับต่อการเปลี่ยนแปลง

ดังนั้น การบูรณาการระหว่างสาระการเรียนรู้ ของแต่ละรายวิชากับสาระการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาฯ จึงใช้สาระการเรียนรู้ทั้ง 3 เรื่องข้างต้น เพื่อนำไปสู่การ ออกแบบการจัดการเรียนการสอนในแต่ละหัวข้อของสาระ รายวิชา ซึ่งอาจารย์ ผู้เข้าอบรมรับผิดชอบจัดการเรียน การสอนอยู่

2. โปรแกรมฝึกอบรมที่เน้นการเรียนรู้เชิงรุกตามแนวคิดการเรียนรู้แบบเน้นผลลัพธ์ เพื่อส่งเสริมความสามารถออกแบบการเรียนการสอนที่บูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับสาระรายวิชา

ผู้วิจัยได้พัฒนาโปรแกรมฝึกอบรมชื่อ “SUS-TRAIN-ABLE” โดยมีวัตถุประสงค์ของโปรแกรมฝึกอบรม ได้แก่ 1) เพื่อสร้างและส่งเสริมความสามารถของอาจารย์ในสังกัดของกองวิชากฎหมายและสังคมศาสตร์ ส่วนการศึกษา โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าด้านการออกแบบการเรียนการสอน ที่มีการบูรณาการหลักปรัชญา เข้ากับสาระรายวิชา 2) เพื่อส่งเสริมให้มีการสร้างและหรือพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามสาระรายวิชา ซึ่งมีการบูรณาการหลักปรัชญา กับสาระรายวิชานั้น ๆ โดยสามารถนำรูปแบบการเรียนการสอนดังกล่าวไปใช้ได้จริงตามบริบทของผู้เรียน

ทั้งนี้ โดยพัฒนามาจากการสังเคราะห์แนวคิดสำคัญ ได้แก่ แนวคิดการเรียนรู้แบบเน้นผลลัพธ์ (Outcome-Based Learning) และแนวคิดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ซึ่งการพัฒนาโปรแกรมฝึกอบรมของผู้วิจัยมีจุดมุ่งหมายปลายทางที่สำคัญ คือ การน้อมนำหลักปรัชญา มาประยุกต์เข้ากับการจัดการเรียนการสอน อันเป็นการขยายผลและการประยุกต์หลักปรัชญา มาใช้ในมิติด้านการศึกษา ดังนั้น เอกลักษณะสำคัญของโปรแกรมฝึกอบรมจึงเป็นโปรแกรมที่มุ่งสะท้อนให้เกิดการสร้างผลการเรียนรู้ในการบูรณาการหลักปรัชญา เข้ากับสาระรายวิชา จากการจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้พัฒนาขึ้น

อนึ่ง ผู้วิจัยได้ใช้ตัวอักษรภาษาอังกฤษในชื่อของโปรแกรม เพื่อแสดงอัตลักษณ์ของโปรแกรม ดังนี้ ตามภาพที่ 1 และ 2 (ท้ายบทความ) โดยมาจากขั้นตอนในการฝึกอบรมของโปรแกรม มี 3 ระยะ ได้แก่

ระยะที่ 1 การกำหนดเป้าหมายในการออกแบบการเรียนการสอน (S-Specified Goals) โดยมีการดำเนินการ 4 ขั้นตอน (การสำรวจข้อมูลสำคัญอย่างรอบด้าน/การกำหนดขอบเขตและคัดเลือกเนื้อหา/การศึกษาด้วยวิธีการเชิงเปรียบเทียบ/การกำหนดเป้าหมายในการออกแบบการเรียนการสอน)

ระยะที่ 2 การฝึกปฏิบัติที่มีความใส่ใจต่อผู้อื่น อันเป็นขั้นตอนของการฝึกอบรมแบบปฏิบัติการ (U-Unselfish Concern for Others) ที่เน้นให้ผู้เข้ารับการอบรมเรียนรู้ และสร้างทักษะความสามารถ ด้วยวิธีการฝึกปฏิบัติที่อยู่ในกรอบแนวคิด 3 เรื่อง (การสร้างความเข้าใจต่อผลลัพธ์ผ่านการเรียนรู้จากประสบการณ์/การฝึกปฏิบัติซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการมองภาพรวม/การฝึกปฏิบัติที่มีความใส่ใจต่อผู้อื่น)

ระยะที่ 3 การแนะนำสรรคส์สาระเพื่อการพัฒนา (S-Suggestions for Development) ซึ่งมีการดำเนินการ 3 ขั้นตอน (การสัมมนาสรุปผลการเรียนรู้/การเสนอผลสำเร็จจากการรวมเป็นหนึ่งเดียวในการทำงาน/การแนะนำสรรคส์สาระที่นำไปสู่การพัฒนา)

“TRAIN” มาจากกระบวนการในการฝึกอบรมที่มีหลักการในการดำเนินการ 5 อย่าง ได้แก่ การทำงานเป็นหมู่คณะเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (T-Team) การใช้ตรรกะเชิงเหตุผลพิจารณาความเกี่ยวข้องแบบองค์รวมในการทำงาน (R-Rational and Relevancy) ความสามารถที่เกิดได้จากการฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง (A-Ability that is developed from Self-Instruction) การฝึกปฏิบัติที่ยึดแนวคิดการบูรณาการ (I-Integrating Concept) ธรรมชาติของสาระวิชาและธรรมชาติของผู้เรียน (N-Nature of the Subject and the Learner) โดยการดำเนินการในการฝึกอบรมใช้วิธีการเรียนรู้จากการอธิบายและคลี่คลายประเด็นคำถามชวนให้เกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ของแต่ละขั้นตอนในการฝึกอบรม

“ABLE” มาจากผลลัพธ์ของโปรแกรมฝึกอบรมที่ทำให้เกิดความสามารถในการออกแบบการเรียนการสอนที่บูรณาการหลักปรัชญาฯ กับสาระรายวิชา (A-Abilities in Designing Instruction Integrating the Principle of Sufficiency Economy Philosophy into Learning Strands) โดยความสามารถที่เกิดขึ้นดังกล่าว ต้องมีองค์ประกอบของตัวแปรตามทั้ง 9 ด้าน อย่างไรก็ตามความสามารถดังกล่าวต้องแสดงให้เห็นคุณลักษณะ 3 ประการ คือ 1) การบริหารจัดการองค์ประกอบในการจัดการเรียนการสอนอย่างสมดุล (B-Balance in the Elements of Instructional Design) 2) การเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติการทำงานเป็นหมู่คณะ (L-Learning by Doing and Learning by Team Work) และ 3) ความตระหนักในคุณธรรม จริยธรรม และคุณค่าของสิ่งแวดล้อม (E-Ethical and Environmental Considerations)

3. ประสิทธิภาพของโปรแกรมฝึกอบรม

จากการดำเนินการฝึกอบรม พบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีการพัฒนาการออกแบบการเรียนการสอนตามขั้นตอนการดำเนินการฝึกอบรมที่แตกต่างกัน โดยมีความสัมพันธ์กับปัจจัยสำคัญ 3 ด้าน ได้แก่

1) ประสิทธิภาพในการสอน มีผลต่อการบูรณาการสาระรายวิชาและทักษะเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนในมิติต่าง ๆ โดยเฉพาะผู้ที่มีประสบการณ์สอนเกี่ยวกับสาระด้านการพัฒนาจะสามารถพัฒนาการออกแบบได้รวดเร็ว และมีความสอดคล้องกับวิธีการบูรณาการหลักปรัชญาฯ กับสาระรายวิชาเป็นอย่างดี

2) สาระรายวิชาที่มีลักษณะเฉพาะตามขอบข่ายหรือเนื้อหาองค์ความรู้ที่แตกต่างกัน (สาระรายวิชาที่มีความเชื่อมโยงกับสาระด้านการพัฒนาในมิติต่าง ๆ) มีผลต่อการสร้างสรรค์วิธีการในการออกแบบการเรียนการสอน ทั้งนี้หากพิจารณาผลการเรียนรู้ด้านทักษะพิสัย พบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถบูรณาการหลักปรัชญาฯ เข้ากับสาระรายวิชาด้านนี้ได้ง่ายกว่าด้านพุทธิพิสัย (องค์ความรู้) และด้านจิตพิสัย

3) การเปิดรับการเปลี่ยนแปลงในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งโดยมากจากประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอนที่ผ่านมาของผู้เข้ารับการฝึกอบรม ใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ครูเป็นศูนย์กลาง เน้นกระบวนการเรียนรู้ผ่านผู้สอนมากกว่ากระบวนการเรียนรู้เชิงรุกที่เปิดโอกาสและสนับสนุนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองเป็นสำคัญ ซึ่งกรอบคิดที่เป็นอุปสรรค ได้แก่ การบริหารจัดการเกี่ยวกับระยะเวลาการสอน สภาพความพร้อมของผู้เรียน และอคติต่อการเปลี่ยนแปลงการจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบอื่น ๆ โดยกรอบคิดข้างต้นมีผลมาจากสิ่งแวดล้อม และความเคยชินกับระบบปฏิบัติที่ยึดตามกรอบธรรมเนียมอย่างเคร่งครัด การปรับเปลี่ยนมุมมองข้างต้นสามารถเกิดได้จากกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันจากการฝึกอบรมที่มีขั้นตอนหรือแบบอย่างที่สุดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้เชิงรุก เพื่อทำให้เกิดประสบการณ์ตรงของผู้สอนอย่างเป็นรูปธรรม

จากข้อมูลความแตกต่างของผู้เข้ารับการฝึกอบรม โดยเฉพาะการเข้าสู่กระบวนการฝึกอบรมระยะที่ 1 ที่สร้างเสริมความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการในการออกแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการ ทำให้ผู้เข้ารับการอบรมเกิดภาพสะท้อนในการจัดการเรียนการสอนของแต่ละบุคคล ที่มักเป็นรูปแบบของการเรียนรู้เชิงรับ (Passive Learning) ส่งผลสู่การดำเนินการในระยะที่ 2 ซึ่งเป็นการนำหลักการสู่การปฏิบัติ ที่ผู้เข้ารับการอบรมค่อย ๆ ถูกปรับเปลี่ยนทัศนคติด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบกลุ่มและการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง พร้อมกับกระบวนการที่ทำให้เกิดการขวนคิดจากประเด็นการดำเนินการของโปรแกรมฝึกอบรม และการกระตุ้นให้มีการช่วยกันลงมือปฏิบัติจากกลุ่มผู้เข้ารับการฝึกอบรม สามารถทำให้เกิดกระบวนการทัศนคติใหม่ต่อการทำงานร่วมกันในการออกแบบการเรียนการสอน นำไปสู่การวิเคราะห์หลักการที่มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้นเกี่ยวกับ การบูรณาการหลัก

ปรัชญา กับสาระรายวิชาที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมรับผิดชอบ โดยผู้เข้ารับการอบรมช่วยกันถอดบทเรียน และกำหนดหลักการในการบูรณาการที่สำคัญได้ 4 ข้อ ดังนี้

1) การคัดเลือกหัวข้อการเรียนรู้เพื่อบูรณาการกับหลักปรัชญา ควรพิจารณาสาระที่เชื่อมโยงกับหลักปรัชญา ตามกระบวนการทัศน์ของการพัฒนาซึ่งนำไปสู่ความสมดุล ความมั่นคง และความยั่งยืน เป็นสำคัญ

2) ผู้สอนหรือผู้ออกแบบต้องมีความเข้าใจ และสามารถตีความหลักปรัชญา ให้ถูกต้อง โดยพิจารณาว่าหลักปรัชญา เป็นองค์ความรู้และเป็นวิธีการที่สามารถขับเคลื่อนในมิติอื่นได้

3) ผลจากการบูรณาการต้องสามารถสนองตอบ และสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ของรายวิชาเดิมได้

4) การพิจารณาการออกแบบการเรียนการสอนที่สามารถบูรณาการหลักปรัชญา กับสาระรายวิชา ต้องเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างสาระการเรียนรู้ วิธีการที่นำไปสู่การเรียนรู้ของผู้เรียน หรือการออกแบบการเรียนการสอน และผลการเรียนรู้ของผู้เรียน

ทั้งนี้ จากการประเมินความสามารถของผู้เข้ารับการฝึกอบรมจากเครื่องมือวัดและประเมินผล พบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีพัฒนาการในความสามารถมององค์ประกอบ 9 ด้าน เพิ่มขึ้น นำไปสู่ความกระตือรือร้นในการทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอนที่แต่ละคนได้พัฒนาขึ้นกับนักเรียนนายร้อย ในภาคการศึกษาถัดไป จึงประเมินผลได้ว่า โปรแกรมฝึกอบรมมีประสิทธิภาพต่อการพัฒนาความสามารถในการออกแบบการเรียนการสอนที่บูรณาการหลักปรัชญา กับสาระรายวิชาได้

สรุปและอภิปรายผล

งานวิจัยข้างต้น แสดงให้เห็นถึงความพยายามในการขับเคลื่อนหลักปรัชญา ในมิติการศึกษาโดยมุ่งเน้นความสำคัญไปที่การทำความเข้าใจหลักการ แนวคิดที่สามารถ

บูรณาการเข้ากับสาระการเรียนรู้ในวิชาที่เป็นพื้นฐานด้านการพัฒนาได้ โดยการสังเคราะห์หลักการสำคัญของหลักปรัชญา คือ สาระการเรียนรู้เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากร เพื่อให้บรรลุผลแห่งการพัฒนาที่ยั่งยืน ตลอดจนความสามารถในการเท่าทัน เพื่อสามารถใช้ชีวิตได้เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งสภาพเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งสาระการเรียนรู้ดังกล่าวถูกกำหนดให้เป็นผลลัพธ์การเรียนรู้และใช้สาระการเรียนรู้ต่าง ๆ นำเข้ามาบูรณาการเพื่อทำให้เกิดศักยภาพในการเรียนรู้แบบองค์รวม ต่อยอดแนวคิดของสาระการเรียนรู้ให้นำไปสู่การประยุกต์ต่อการทำหน้าที่ของผู้เรียนในปัจจุบันและอนาคตได้ ทั้งนี้ โปรแกรมที่ถูกพัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับแนวคิดหลักปรัชญา โดยกำหนดเป้าหมายและแนวทางการดำเนินการเพื่อส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันอย่างชัดเจน

ผลจากการฝึกอบรม ด้วยการวัดและประเมินผลจากเครื่องมือในงานวิจัย พบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีพัฒนาการของความสามารถที่เป็นองค์ประกอบทั้ง 9 ด้านมากขึ้น จากการวัดตามระยะของการดำเนินการฝึกอบรม (ก่อน-ระหว่าง-หลังการฝึกอบรมทันที) ทั้งนี้ การเข้ารับการฝึกอบรมในระยะที่ 2-3 ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความคิดริเริ่ม ก้าวข้ามและเปลี่ยนแปลงความคิดจากการจัดการเรียนการสอนแบบเดิม (ผู้สอนเป็นศูนย์กลาง) และเห็นประโยชน์ในการพัฒนาตนเองจากกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันที่ได้จากการทำงานร่วมกันโดยปราศจากอคติ หรือที่เรียกว่า “กัลยาณมิตร” สอดคล้องกับแนวคิดในการฝึกอบรมที่อาศัยการทำงานเป็นหมู่คณะช่วยให้ประสบความสำเร็จ (ภาวิณี โสธายะเพ็ชร, 2560) นอกจากนี้ ในขั้นตอนสุดท้ายของแต่ละกิจกรรมในการฝึกอบรม ผู้เรียนสามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากการสะท้อนความคิด ทบทวน สรุปผลการเรียนรู้ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญต่อการสร้างความรู้ด้วยตัวผู้เข้ารับการอบรมเอง อันจะทำให้เกิดโครงสร้างทางปัญญา (Cognitive Structure) ปรากฏในช่วงความจำระยะยาว

(Long-Term Memory) ซึ่งทำให้การฝึกอบรมดังกล่าว เป็นการเรียนรู้ที่มีความหมาย (พิมพันธ์ เตะคุบต์, 2560) นอกจากนี้ การแสดงทัศนะรวบยอดจากการสรรค์สรา เพื่อการพัฒนาอันเป็นขั้นตอนสุดท้ายของโปรแกรมฝึกอบรม พบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเห็นพ้องต่อการขยายผล ไปสู่ผู้อื่น และแสดงให้เห็นชัดเจนว่ามีการปรับเปลี่ยนมุมมองทัศน ต่อการทำความเข้าใจหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในแง่มุมใหม่ และผู้เข้ารับการฝึกอบรมหันกลับไปศึกษา หลักปรัชญา ที่มีการประยุกต์และขับเคลื่อนที่แตกต่างไป จากความคิดเดิม โดยเริ่มจากมิติทางการศึกษา อันเป็น ผลสัมฤทธิ์สูงสุดของผู้วิจัยที่เหนือไปกว่าการตอบวัตถุประสงค์ ของงานวิจัยฉบับนี้ นับได้ว่าการฝึกอบรมตามโปรแกรม ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นนั้น สามารถเชื่อมโยงไปสู่ที่มาและ ความสำคัญต่อการทำวิจัยได้เป็นผลสำเร็จ

อย่างไรก็ดี เมื่อผู้เข้ารับการฝึกอบรม ได้ลงมือปฏิบัติ ในการฝึกออกแบบการเรียนการสอนที่บูรณาการหลัก ปรัชญา กับสาระรายวิชาที่ตนรับผิดชอบด้วยกระบวนการ เรียนรู้แบบกลุ่ม อันทำให้เกิดมุมมองใหม่และทัศนคติที่ดี ต่อหลักปรัชญา โดยเชื่อว่าการนำหลักปรัชญาไปประยุกต์ กับมิติการศึกษาสามารถทำได้จริง การสร้างผลการเรียนรู้ ด้านจิตพิสัย โดยสะท้อนแนวทางการพัฒนาจากกรณีศึกษา ต่าง ๆ ที่สร้างให้เกิดความตระหนักรู้ถึงความสำคัญของ หลักปรัชญา ต่อการพัฒนาเพื่อความยั่งยืน จึงเป็นปัจจัย ที่ส่งผลให้เกิดความพยายามในการฝึกฝน และสร้างเสริม ทักษะความสามารถทั้ง 9 ด้าน ในองค์ประกอบต่าง ๆ ของตัวแปรตาม

นอกจากนี้ การฝึกทักษะความสามารถด้วยกระบวนการ เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติ การวิเคราะห์ข้อมูลหรือ สภาพการณ์จริงจากประสบการณ์ในการสอน และใช้ กระบวนการกลุ่มนำไปสู่การเรียนรู้ตามผลลัพธ์ที่ได้กำหนดไว้ ร่วมกัน ล้วนเป็นกระบวนการที่ส่งเสริมให้เกิดความสามารถ ในการออกแบบการเรียนการสอนตามวัตถุประสงค์ของ

การวิจัย ซึ่งสอดคล้องกับการดำเนินการตามหลักการ ของหลักปรัชญา ที่ส่งเสริมให้มีการเรียนรู้จากการปฏิบัติ และใช้ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ ที่หลากหลาย รวมทั้งสามารถนำไปประยุกต์กับสภาพ ความเป็นจริงได้อย่างไรก็ดี การนำโปรแกรมการฝึกอบรมไป ประยุกต์กับกลุ่มเป้าหมายอื่น ๆ ต้องพิจารณาถึงเงื่อนไข ในการนำไปใช้ 3 ข้อ ได้แก่

1. กลุ่มสาระในการนำหลักปรัชญาไปบูรณาการ เนื่องจากกลุ่มผู้เข้ารับการฝึกอบรมในการวิจัยเป็นกลุ่ม อาจารย์ที่รับผิดชอบการสอนสาระด้านสังคมศาสตร์ ซึ่ง สาระดังกล่าวมีความเชื่อมโยงกับหลักปรัชญา อย่างชัดเจน มากกว่าสาระด้านอื่น ๆ ดังนั้น หากมีการนำไปประยุกต์ใช้ กับกลุ่มเป้าหมายที่รับผิดชอบทำการสอนต่างสาระ ต้องเพิ่ม ขึ้นตอนในการศึกษาและวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่าง รายวิชาหลักกับหลักปรัชญา เพื่อพิจารณาความเป็นไปได้และ ความเหมาะสมในการนำโปรแกรมฝึกอบรมไปประยุกต์

2. พื้นฐานความรู้ด้านการออกแบบการเรียน การสอน หากกลุ่มเป้าหมายในการฝึกอบรมไม่ได้สำเร็จ การศึกษาด้านครุศาสตร์หรือมีพื้นฐานความรู้เกี่ยวกับ หลักการพื้นฐานในการออกแบบการเรียนการสอน จำเป็น ต้องเพิ่มขั้นตอนหรือระยะเวลาในการสร้างความเข้าใจ ในเรื่องดังกล่าวให้แก่ผู้เข้ารับการอบรมเป็นเบื้องต้น ซึ่งอาจ ใช้ระยะเวลานานกว่ากลุ่มที่มีพื้นฐานอยู่แล้ว

3. ประสบการณ์ในการเรียนการสอน หากกลุ่ม เป้าหมายมีประสบการณ์ในการสอนที่แตกต่างกัน การใช้ กระบวนการกลุ่มในการสร้างให้เกิดการเรียนรู้ ควรสร้าง กิจกรรมที่ทำให้เกิดการหมุนเวียน สลับสับเปลี่ยน เพื่อให้ สมาชิกกลุ่มเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างหลากหลาย โดยเฉพาะอาจารย์ที่มีประสบการณ์ในการสอนที่แตกต่างกัน ย่อมเกิดมุมมองและวิธีการบริหารจัดการการเรียนการสอน ที่แตกต่างกัน

การใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการฝึกอบรม

จุดเด่นของงานวิจัยฉบับนี้ คือ การนำหลักการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้ามาประยุกต์กับมิติทางการศึกษา โดยมุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาสำคัญที่ถือเป็นจุดเริ่มของการขับเคลื่อนหลักปรัชญาฯ ในการพัฒนาความสามารถของผู้สอนในระดับอุดมศึกษา เกี่ยวกับการออกแบบการเรียนการสอนที่บูรณาการหลักปรัชญาฯ เข้ากับสาระรายวิชา ทั้งนี้ การคัดเลือกแนวคิดทางการศึกษาเพื่อใช้ในการออกแบบโปรแกรมฝึกอบรมต้องมีความสอดคล้องกับหลักปรัชญาฯ ด้วยเช่นกัน ได้แก่ แนวคิดการเรียนรู้เชิงรุก และแนวคิดการเรียนรู้แบบเน้นผลลัพธ์ ซึ่งแนวคิดดังกล่าวอยู่ในกระบวนการทางการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ดังนั้นในงานวิจัยฉบับนี้หลักปรัชญาฯ ได้ทำหน้าที่เป็นสาระสำคัญที่ใช้บูรณาการร่วมกับสาระรายวิชาอื่น ๆ แต่ขณะเดียวกันก็สามารถเป็นกรอบแนวคิดที่นำมาประยุกต์ช่วยสนับสนุนในกระบวนการการเรียนรู้ที่นำไปสู่การสร้างเสริมความสามารถในการออกแบบการเรียนการสอนที่มีลักษณะเฉพาะตามผลลัพธ์ของโปรแกรมได้เป็นอย่างดี

ข้อจำกัดของงานวิจัยฉบับนี้ อันพบได้ว่ากลายเป็นเงื่อนไขสำคัญของการฝึกอบรม ก็คือ ความเข้าใจและมโนทัศน์เกี่ยวกับหลักปรัชญาฯ ที่หากผู้เข้าร่วมฝึกอบรมมีการตีความหมายของหลักปรัชญาฯ อยู่ในวงจำกัด ย่อมทำให้ไม่สามารถก้าวพินำมาประยุกต์เข้ากับการออกแบบการเรียนการสอนได้ หรือหากทำแล้วก็จะไม่มีความสอดคล้องหรือเป็นเนื้อเดียวกัน ซึ่งผิดไปจากหลักการของการบูรณาการอย่างสิ้นเชิง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติการ

- สถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาและบัณฑิตศึกษาทางด้านครุศาสตร์ ควรมีการส่งเสริมและขยายผลงานวิจัย โดยนำไปประยุกต์กับการออกแบบการเรียนการสอนตามบริบทของหลักสูตรการศึกษาแบบอื่น ๆ เพื่อสนับสนุน

การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจในมิติการศึกษา อันเป็นกลไกสำคัญที่จะทำให้ผู้เรียนเข้าใจหลักปรัชญาฯ ว่าสามารถประยุกต์ใช้กับการพัฒนาได้อย่างหลากหลาย

- สถาบันการศึกษาในแต่ละระดับการศึกษา ควรมีการเชื่อมต่อขยายผลกับแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) ตามสถาบันการศึกษา กับแหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง เนื่องจากมีความสอดคล้องของการพัฒนาความสามารถในการออกแบบการเรียนการสอน โดยคณะทำงานที่เป็นกลุ่มอาจารย์ด้วยกัน เพื่อขยายผลการขับเคลื่อนหลักปรัชญาฯ ให้มีความกว้างขวางในแวดวงวิชาการมากขึ้น

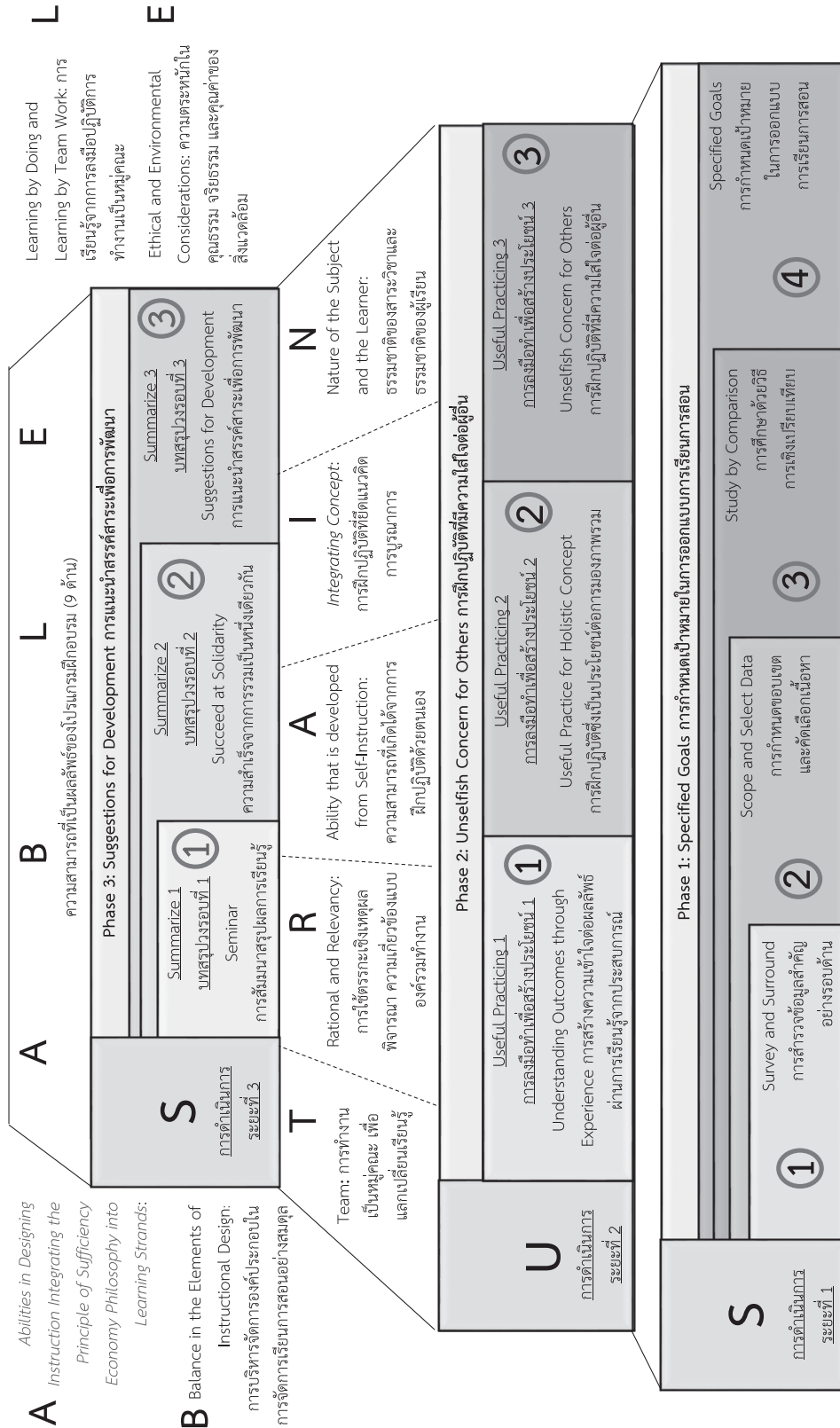
- หน่วยงานที่รับผิดชอบในการผลิตนิสิต นักศึกษาวิชาชีพครู ควรขยายผลของโปรแกรมฝึกอบรม โดยนำไปประยุกต์ในกระบวนการจัดการศึกษา เพื่อนำไปสู่การสร้าง ความเข้าใจต่อการประยุกต์หลักปรัชญาฯ ในมิติทางการศึกษา และยังเป็นการสร้างกระบวนการที่ต่อเนื่องต่อการทำความเข้าใจหลักปรัชญาฯ ในลักษณะขององค์ความรู้ที่เป็นกระบวนการได้

หน่วยงานและองค์กรด้านการพัฒนา ควรนำหลักการและวิธีการของโปรแกรมฝึกอบรมไปประยุกต์กับการพัฒนาบุคลากรของหน่วยงาน เพื่อทำให้เกิดการพัฒนาความสามารถที่สอดคล้องกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน

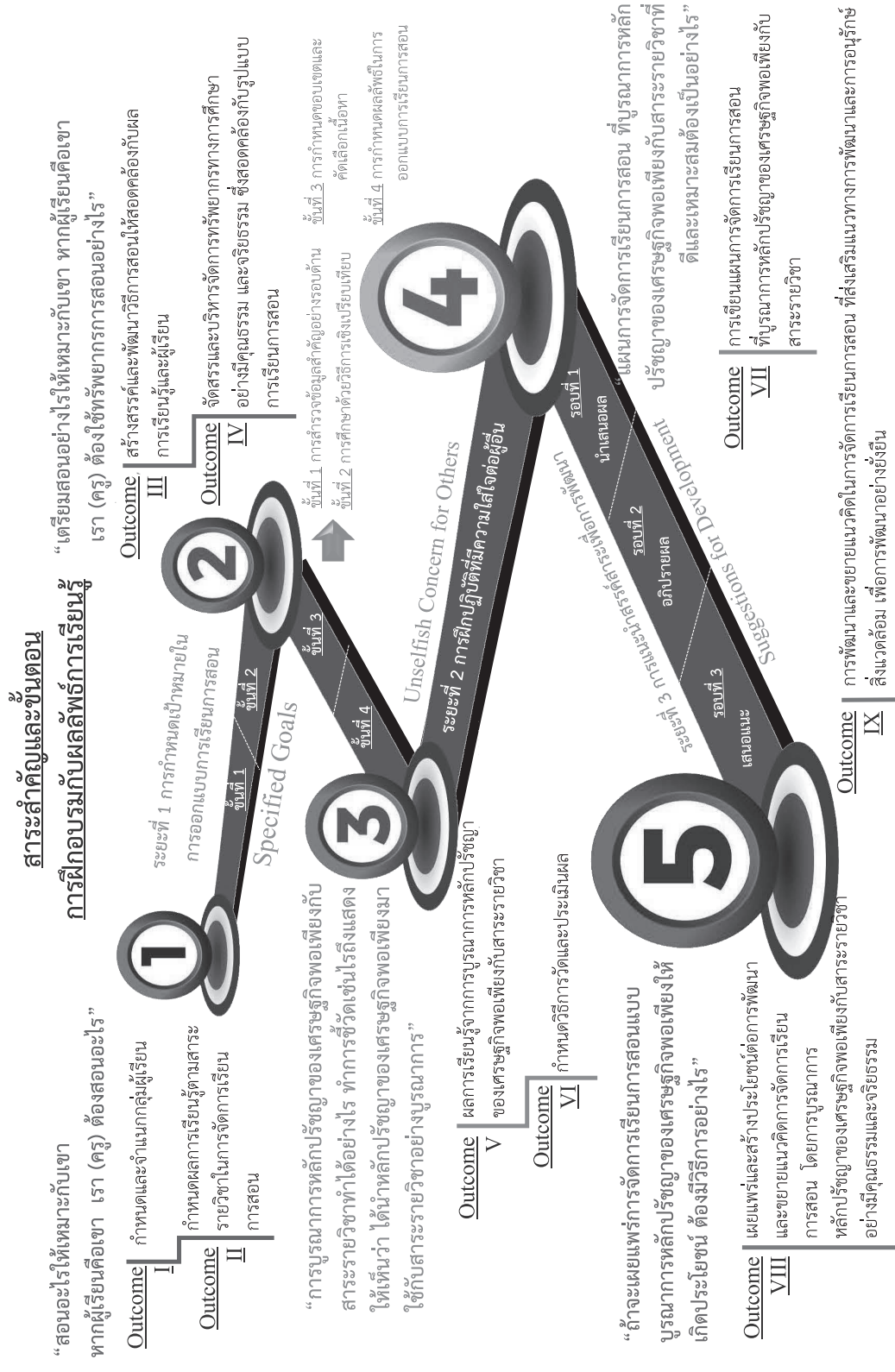
2. ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

- การขยายผลจากงานวิจัย ควรมีการพิจารณาสรรหาแนวคิดทางการศึกษาหรือหลักการอื่น ๆ เพื่อมาใช้ในการออกแบบโปรแกรมฝึกอบรม เพื่อเป็นการพิสูจน์ความเป็นสากลของหลักปรัชญาฯ ในมิติด้านการออกแบบการเรียนการสอน

- การวิจัยครั้งต่อไป อาจมีการพิจารณาออกแบบเครื่องมือวัดหรือใช้รูปแบบระเบียบวิธีวิจัยที่แตกต่างออกไป เพื่อชี้วัดผลการเรียนรู้ในด้านอื่น ๆ ให้เกิดความครอบคลุมและหลากหลายมากยิ่งขึ้น หรือนำเครื่องมือวิจัยไปใช้กับกลุ่มประชากรที่มีจำนวนมากกว่าเดิมหรือเป็นกลุ่มตัวอย่างที่มีบริบทที่แตกต่างออกไป

ภาพที่ 1 ขั้นตอนการดำเนินการของโปรแกรม “SUS-TRAIN-ABLE”
ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 2 ระยะเวลาดำเนินการของโปรแกรม “SUS-TRAIN-ABLE”

ที่มา: ผู้วิจัย

เอกสารอ้างอิง

- กรมยุทธการทหารบก. (2559). คำสั่งกองทัพบกที่ 35/2555 เรื่องนโยบายการศึกษาของกองทัพบก พ.ศ.2555-2559.
- ทิสนา แหมมณี. (2558). ถอดรหัสปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การสอนกระบวนการคิด (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปริญญช พิบูลสรารุณ. (2557). การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการศึกษา (พ.ศ.2549-พ.ศ.2557) (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: บริษัท ศูนย์การพิมพ์เพชรรุ่ง จำกัด.
- พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์. (2560). ทักษะ 7C ของครู 4.0. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ไพโรจน์ ศิริรัตน์. (2557). การสอนหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ภาวิณี โสธายะเพชร. (2560). เคล็ด (ไม่) ลับกับการฝึกอบรม. กรุงเทพฯ: บริษัท นัชชาวัตน์ จำกัด
- วิทยาลัยแพทยศาสตร์พระมงกุฎเกล้า. (2560). นโยบายการศึกษาของกองทัพบก พ.ศ.2560-2564. สืบค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2560, จาก <http://www.pcm.ac.th/druweb/sites/default/files/userall53/Education%20Policy2560-2564.pdf>
- สุวิทย์ เมษินทรีย์. (2560). แนวคิดเกี่ยวกับประเทศไทย 4.0. สืบค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2560, จาก http://planning2.mju.ac.th/goverment/20111119104835_planning/Doc_25590823143652_358135.pdf
- สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี. (2557). แผนยุทธศาสตร์การบูรณาการการขับเคลื่อนการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (พ.ศ. 2557-2560).